

گزارشی از همایش «قرآن و روابط بین الملل»

دیپلماسی قرآنی

طیبه تجریشی

آیت الله جوادی آملی رفتارهای مؤدبانه، مهربانانه، زیبا و خوب سخن گفتن را از توصیه‌های قرآن کریم به بشریت عنوان کرد و گفت: گاهی سخن در حوزه اسلامی است، گاهی سخن در حوزه الهی اهل کتاب است و گاهی سخن در حوزه جهان است... یک حکیم، یک عالم، یک فرهیخته، یک فرزانه وقتی حرف عمیق علمی ارائه کرده است نه تنها مرعوب هیچ پیشرفتی نمی‌شود بلکه این رسالت را دارد که عده‌ای را مجذوب دانشوری خود بکند. معنای «قولوا للناس حسنا» این نیست که برابر میل دیگران حرف بزنید. آن که عوام اندیش است یا عوام فریب است یا عوام زده است، از نظر آیات قرآن کریم مطرود است.»

وی تأکید کرد که «اگر کسی نماینده نظام اسلامی باشد باید از منظر اسلام با جهان سخن بگوید. هرگز چیزی او را مرعوب نکند.»

آیت الله جوادی آملی در ادامه عنوان کرد: امت اسلامی نفوذ ناپذیر است، قرآن نفوذ ناپذیر است. اگر قرآن آسیب پذیر نیست و اگر امت اسلامی آسیب پذیر نیست، نمایندگان نظام اسلامی در سراسر جهان باید آسیب پذیر نباشند. این آسیب پذیر نبودن را قرآن کریم در استواری و استحکام و اتقان علمی و عملی جامعه معرفی کرد.

آیت الله جوادی آملی در پایان با اشاره به آیاتی از قرآن کریم یادآور شد که آن چه می‌تواند روابط

همایش «قرآن و روابط بین الملل» با تلاوت آیاتی از این کتاب هستی بخش آغاز شد، سپس پیام تصویری آیت الله جوادی آملی برای حاضران پخش شد تا بانفی هر گونه مرعوبیت در برابر هر عامل غیر قرآنی، محورهای تدقیق در حوزه «قرآن و روابط بین الملل» را بنمایاند. بخش آغازین پیام چنین است: قرآن چون خود را جهان شمول می‌داند جهانی می‌اندیشد و جهانی سخن می‌گوید و انسان‌های جهان بین می‌پروراند. اگر کسی در مملکت مشغول انجام وظیفه است او هم موظف است جهانی بیندیشد، اگر چه محلی یا منطقه‌ای عمل می‌کند. جهان شمول بودن قرآن بر اساس فطرت عمومی مردم است... قوانین فطرت پذیر می‌تواند جهانی باشد. چون خدای سبحان خالق همه است قانون صادر شده از ذات اقدس اله می‌تواند جهانی باشد.

وی «جهانی اندیشیدن» و «جهانی عمل کردن» را از وظایف خطیر کارگزاران و سفیران جمهوری اسلامی عنوان کرد و افزود: وقتی این اصول حاصل می‌شود که از طرف مبدأ فاعلی ارتباط ناگسستگی با خدا برقرار باشد و از طرف مقابلی ارتباط عمیق با فطرت، کسی که موحد است و الهی می‌اندیشد و کسی که دارای فطرت پاک است، این در مشرق عالم یا در مغرب عالم می‌تواند نماینده خوبی برای جمهوری اسلامی باشد.

همایش «قرآن و روابط بین الملل» نخستین گام را برای تولید ادبیات لازم در حوزه روابط بین الملل از منظر قرآن و تبیین و فرموله کردن دیپلماسی قرآنی برداشت. بنیاد پژوهش‌های قرآنی حوزه و دانشگاه، و دانشکده روابط بین الملل وزارت امور خارجه، این همایش را در ششمین روز اردیبهشت با حضور قرآن پژوهان و کارشناسانی از حوزه و دانشگاه، همچنین مقامات وزارت امور خارجه برگزار کردند که گزارشی اجمالی از آن تقدیم می‌شود.

بین الملل را حفظ کند ایمان (سوگندها) است و افزود: «قرآن کریم این چنین فرمود که ائمه کفر، رهبران کفر، طاغیان و مستکبران کسانی اند که به هیچ کنوانسیون، به هیچ تفاهم، به هیچ قطع نامه، به هیچ تعهد پایبند نیستند: «قاتلوا ائمه الکفر انه لا ایمان لهم»... کسی که به تعهد عمل نمی کند، زندگی با او مقدور نیست... جواب نفی به تحریم های آنها، به خواسته های نامعقول و نامشروع و نامقبول آنها بدهید».

دکتر علی آهنی، معاون آموزش و پژوهش وزارت امور خارجه، در ادامه، ضمن خوش آمدگویی به حضار ابراز امیدواری کرد که با همت اساتید، محققان حوزه و دانشگاه و بنیادهای پژوهشی مطالعاتی بتوان برای برگزاری همایش های بین المللی برنامه ریزی کرد.

دکتر امینیان، رئیس دانشکده روابط بین الملل، به روند برگزاری همایش و همکاری ها با آن در یک سال و نیم اخیر پرداخت.

حجت الاسلام عباس نژاد، رئیس بنیاد پژوهش های قرآنی حوزه و دانشگاه، ضرورت تولید ادبیات قرآنی را در حوزه قرآن و روابط بین الملل یادآور شد و خبر داد که گروه قرآن و روابط بین الملل از ابتدای سال جاری در بنیاد راه اندازی شده تا به این امر مهم بپردازد.

منوچهر متکی - وزیر امور خارجه کشورمان - با اشاره به نقش قرآن در حوزه روابط بین الملل گفت: از آنجا که قرآن کریم ضامن سعادت بشر در کلیه شئون جامعه است، طبعاً دارای دیدگاه های ویژه ای درباره ساختار فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و حقوقی جامعه اسلامی است. یکی از مهمترین این حوزه ها موضوع چگونگی تنظیم روابط بین الملل در جامعه قرآنی است. به عبارت دیگر، قرآن کریم برای تنظیم روابط

خارجی جامعه اسلامی نیز شاخص ها و ملاک هایی دارد... حوزه روابط بین الملل و سیاست خارجی عمدتاً بر مفاهیم تعیین کننده ای چون پرهیز از جنگ و کنترل آن، توسعه صلح، تنظیم روابط با سایر کشورها و ارتقای تعامل جوامع با یکدیگر متمرکز است.

مسلمانان که دین خود را بهترین روش برای دستیابی به صلح و آرامش همه جانبه می دانند، نیل به صلح و امنیت را تنها در پرتو بازگشت به

آیت الله مکارم شیرازی: دیدگاه نهایی قرآن گرد آمدن همه انسان ها در یک کشور بزرگ به پهنه تمام روی زمین است، ولی مادام که به آن دیدگاه نهایی نرسیده ایم... باید روح وحدت در میان تمام کشورهای جهان حکمفرما باشد.

وزیر امور خارجه تأکید کرد: تربیت دیپلمات ها، کارشناسان و متخصصان مجهز و آشنا به مفاهیم آموزه های قرآنی باید در سرلوحه آموزش های دستگاه سیاست خارجی ایران قرار داشته باشد. علما و صاحب نظران قرآنی نقش اصلی را در این بخش برعهده دارند. پاسخ گویی مسایل جهانی، چالش های صحنه بین الملل و سیاست خارجی، عرصه پیچیده و مشکلی را فراروی دیپلمات های جمهوری اسلامی قرار می دهد که انتخاب مسیر درست و متضمن جامعه اسلامی، تنها در پرتو برخورداری از آموزه های قرآن کریم امکان پذیر است.

متکی سپس به دغدغه های جهان امروز و احساس نیاز به امنیت اشاره کرد و گفت: دغدغه های اصلی جهان امروز نیز در روابط بین الملل علاوه بر موضوعات یاد شده مسایلی از جمله برقراری امنیت و آرامش، حفظ جایگاه مناسب در بلوک بندی های نظامی، سیاسی و اقتصادی جهان امروز، حفظ محیط زیست، مسایل حقوق بشر، کاربرد صحیح حقوق و روابط بین الملل در فضا و دریا و امثال آن است.

وی بیان کرد که باتوجه به انقلاب اسلامی و گفتمان شکل گرفته در جهان و احساس هویت جویی مسلمانان،

اینک بیش از هر زمان دیگری نیاز به طرح مباحث اسلامی وجود دارد و در ادامه، مسوولیت دانشمندان و اندیشمندان اسلامی را در اقصی نقاط جهان خطیر خواند و افزود: امیدوارم که دانشکده روابط بین الملل با همکاری حوزه های علمی و قرآنی، این مباحث را به صورت همه جانبه، دقیق و علمی تبیین نماید و آموزش های علمی خود را بر آن اساس بنا کند و نسل بعدی دیپلمات های جمهوری اسلامی ایران بر آن

اساس تربیت شوند و آموزش ببینند. پیشی که کارشناسان ما باید داشته باشند جز از طریق آشنایی با قرآن و آموزش اصیل و بومی و متکی بر آموزه های قرآنی و همچنین بهره گیری از ۳۰ سال تجربه جمهوری اسلامی در کنار علم روز امکان پذیر نیست؛

آیت الله مکارم شیرازی با ارسال پیامی به همایش از آن استقبال کردند. در بخشی از پیام آمده است: حقیقت این است که قرآن مجید جهان انسانیت را به

آموزه های قرآن کریم میسر می دانند. هر چند ادعا می شود که صلح و امنیت بین جوامع هدف اصلی روابط بین الملل و سیاست خارجی است ولی صلح و امنیت درون انسان، صلح و امنیت درون جوامع و صلح و امنیت بین جوامع کاملاً در ارتباط با یکدیگر است و تنها در پیوند با یکدیگر معنا پیدا می کند و این مهم را تنها می توان با تمسک به منبعی دریافت که از قوانین و سنت های لایتنیر الهی نشأت گرفته و کاملاً هماهنگ با فطرت انسانی باشد.

صورت یک کشور می بیند و همه را به عنوان شهروندان آن می داند. خطاب «یا ایها الناس»، «یا بنی آدم» و... همه گواه بر این معناست؛ بنابراین دیدگاه نهایی قرآن گرد آمدن همه انسان‌ها در یک کشور بزرگ به پهنه تمام روی زمین است، ولی مادام که به آن دیدگاه نهایی نرسیده ایم و مرزهای جغرافیایی و سیاسی ما را از هم جدا می سازد باید روح وحدت در میان تمام کشورهای جهان حکمفرما باشد و بهترین روابط مبنی بر صلح و عدالت در میان آنها برقرار گردد.

در بخش دیگری می خوانیم: اسلام خطوط روشنی در روابط بین الملل با همه مردم جهان ترسیم کرده و مسلمانان را به حفظ آن دعوت نموده است. امیدوارم این همایش بزرگ فصل تازه‌ای در روابط جهان و آگاهی نسبت به تعلیمات قرآن بگشاید و به سوءظن‌ها و ناآگاهی‌هایی که در گوشه و کنار راجع به مسلمانان و قرآن مجید است پایان دهد.

همایش با ارائه مقالاتی توسط اساتید دانشگاه و حوزه ادامه یافت. پایدها و نبایدهای قرآنی روابط بین الملل، قرآن کریم و امنیت بین الملل: ارائه یک مدل تئوریک و تجربی، تهدید تروریسم نسبت به صلح جهانی در چشم انداز قرآن کریم، مبانی اصل

عدم مداخله در امور کشورهای دیگر از منظر اسلام، اهداف و ابزارهای دیپلماسی اسلامی، اثر صلح آمیز جهاد در روابط بین الملل، حقوق جنگ در اسلام و حقوق بین الملل بشر دوستانه، قاعده قرآنی نفی عسر و حرج و تأثیر آن در روابط بین الملل اسلامی و تبیین مفهوم اصل همزیستی مسالمت آمیز در اسلام عناوین مقالات این همایش بودند.

این همایش طی دو میزگرد در صبح و بعدازظهر، «قرآن کریم و مناسبات بین المللی» و «قرآن

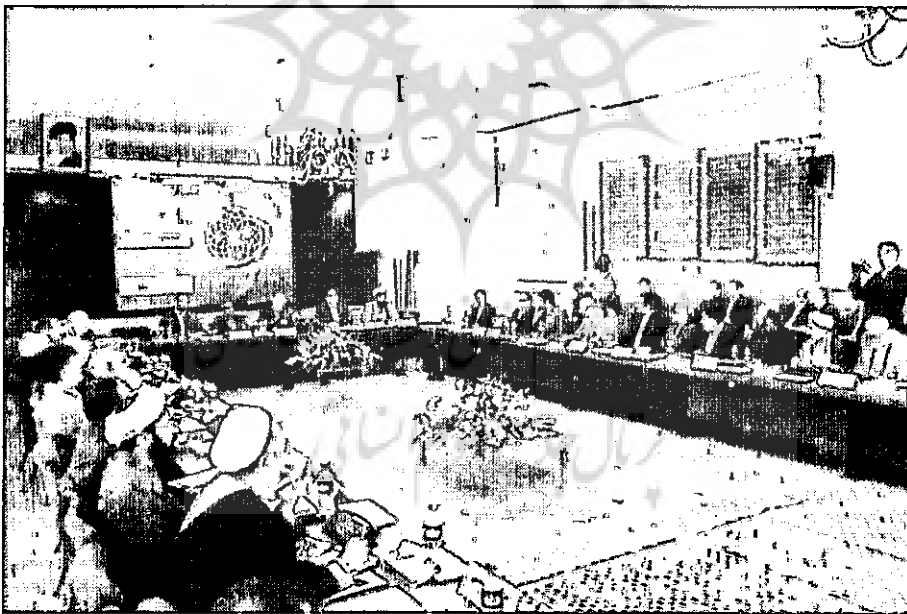
کریم و حقوق بین الملل» را مورد بحث و بررسی قرارداد. طرح بحث و سخنرانی، زیر عنوان «درک روابط بین الملل با رویکرد قرآنی» توسط دکتر اصغر افتخاری - معاون پژوهشی دانشگاه امام صادق (ع) - و «کرامت انسانی و حقوق اقلیت‌ها در قرآن کریم» توسط دکتر محسن اسماعیلی - رئیس دانشکده حقوق دانشگاه امام صادق (ع) و عضو شورای نگهبان - در نشست صبح و بعدازظهر از دیگر برنامه‌های این همایش بودند.

آیت الله عمید زنجانی، سخنران مراسم اختتامیه همایش «قرآن کریم و روابط بین الملل» در دفتر

است. این کلام معروف متسکیر را همه شنیده‌اید که «حتی اقوام آدمخوار هم روابط بین الملل داشته‌اند» این واژه ترکیبی، کلی است و آنهایی که خواسته‌اند چارچوب برای روابط بین الملل درست کنند آن را از حوزه سیاسی خارج کرده و به حوزه حقوقی برده‌اند تا قاعده مند شود.

آیت الله عمید زنجانی، پس از مقدمه مفصلی عنوان کرد: درباره حقوق بین الملل آیات متعددی در قرآن چه مربوط به صلح و جنگ، چه مربوط به سایر موضوعات ریز حقوقی، وجود دارد. آیاتی هم اختصاص به روابط بین الملل دارد (و نه حقوق بین الملل) مانند آیه‌ای که در اصل چهاردهم قانون اساسی به آن استناد شده است (ممتحنه آیه ۸)، مبنی بر این که همه شهروندان، اعم از هر دینی و قومی با هر زبان و فرهنگی باید از احسان و عدالت اسلامی برخوردار باشند. متن اصل چهاردهم قانون اساسی چنین است: جمهوری اسلامی ایران و مسلمانان موظفند نسبت به افراد غیر مسلمان با اخلاق حسنه و قسط و عدل اسلامی عمل نمایند و حقوق انسانی آنان را رعایت کنند. این اصل در حق کسانی اعتبار دارد که بر ضد اسلام و جمهوری اسلامی ایران توطئه و اقدام نکنند.

در آیه استناد شده هیچ چیزی تحکیم و تحمیل نشده است. چرا؟ چون روابط بین الملل سخت تابع شرایط (زمانی و مکانی) است و نمی‌توان قاعده مندش کرد؛ لذا در شرایط مختلف زمانی و مکانی طراحی و تنظیم می‌شود. سخن پایانی آیت الله عمید زنجانی چنین بود: آن چه امروز دنیا از آن رنج می‌برد مربوط به تصلب در بعضی مسائلی است که در شرایط زمانی بسیار دور شکل گرفته و امروز بانیانش هم درگیر آنند. الان شرایط پایان

□ آیت الله جوادی آملی: آن چه می‌تواند روابط بین الملل را حفظ کند ایمان (سوگندها) است، نه ایمان.

□ آیت الله عمید زنجانی: آنهایی که خواسته‌اند چارچوب برای روابط بین الملل درست کنند آن را از حوزه سیاسی خارج کرده و به حوزه حقوقی برده‌اند تا قاعده مند نشود.

جنگ بین الملل نیست، در آن زمان طرحی برای نظم جهانی تصویب شد؛ چه ضرورتی دارد که امروز هم همان باشد؟ شرایط دیگر زیر و رو شده و مقتضیات عوض شده است و آیه شریفه‌ای که اشاره کردم بر این دلالت دارد که با تغییر شرایط زمانی و مکانی باید طرح جدید در نظام بین المللی ایجاد شود و نظام نوین جهانی مبتنی بر مسائل ملت‌ها و شرایط زمانی و مکانی باشد.

مطالعات سیاسی و بین الملل وزارت امور خارجه بود. آیت الله عمید زنجانی در بحث اصلی روابط بین الملل یادآور شد: تصور ما این است که منطق جدا از همی حاکم بر روابط بین الملل و حقوق بین الملل است. حقوق بین الملل از مقوله حقوق و دارای منطق حقوقی است، در حالی که روابط بین الملل دارای منطق سیاسی است. تفاوت این دو روشن است؛ منطق حقوقی ثابت است، اما منطق سیاسی سیال. اگر منظور ما از روابط بین الملل، روابط بین الملل امروز باشد یک مسئله است و گر نه این روابط تا بشر زندگی اجتماعی داشته وجود داشته